

этапа терминологического планирования. Отмечено, что конечная цель терминологической модернизации - возможность на родном языке выразить любую научную мысль. А терминологическая стандартизация направлена на выбор терминологической нормы и ее утверждение как обязательного варианта, а также на устранение двусмысленности в общении. Отмечено, что основным источником международной терминологии традиционных отраслей науки является греческий и латинский языки. Рассмотрено явление субстантивации, наиболее присуще древним заимствованиям из латинского языка. На втором месте по количеству терминов-интернационализмов, особенно в экономической сфере, является английский язык. Проанализированы заимствованные термины с полным структурным сходством и термины с частичной заменой компонентов, оформленные с помощью словообразовательных средств языка-реципиента. Отмечено, что суффиксальное словообразование представляет собой наиболее разветвленный и активный участок словообразовательной системы украинской экономической терминологии, который определяет ее структурную однородность. Исследованы синонимы экономической терминосистемы по этимологическому признаку, а также проанализированы словообразовательные кальки с немецкого и английского языков. Выяснено, что значительную группу калек с оригинала формируют прилагательные для обозначения цвета. Доказано, что пополнение лексики заимствованиями - это исторически неизбежный процесс, необходимый для того, чтобы на каждом этапе своего развития язык отвечал потребностям общества в общении.

Ключевые слова: международная терминология, стандартизация, терминологическая норма, слова-кальки, транслитерация, субстантивация, терминологическое планирование

Tovstenko V. Modern Ukrainian Economic Terminology as a Component of a Scientific World.

The article analyzes the Ukrainian economic terminology, identifies sources of its replenishment. Raised the question of transliteration, the main purpose of which is absolute recreation of the transliterated lexical unit in the original writing without any distortions. Upgrading and standardization are considered as two stages of terminological domination. It is noted that the ultimate goal of terminological upgrade-ability in their native language to express any scientific thought. And terminological standardization focuses on terminological standards and its approval as a mandatory option, as well as to eliminate ambiguity in communication. It is noted that the main source of international terminology of the traditional branches of science are Greek and Latin languages. Examines the phenomenon substantives, the most characteristic of ancient borrowing from Latin. The second highest number of terms-internationalism, particularly in the economic field, there is the English language. Analyzed borrowed terms from the full structural coincidence and executed by word-formation facilities of language-recipient. Stated that a suffix word-formation is the most extensive and active area of the word-formation system of Ukrainian economic terminology, that determines her structural uniformity. Studied synonyms of economic terminology for etymological grounds, as well as tracing paper analyzed word building German and English. It is found out that considerable group of tracing papers from an original form adjectives to describe color. It is proved that the replenishment of the vocabulary borrowing is historically inevitable process, necessary to ensure that at each stage of its development it met the needs of society in communication.

Key words: international terminology, standardization of words, norm of terminology, words tracings, transliteration, substantivation, terminology planning.

Оксана Черноус
(Кіровоград)

УДК 811.161.2(477.65)

**ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ЧОЛОВІЧИХ ІМЕН
м. КІРОВОГРАДА 1796–1800 рр.**

У статті проаналізовано склад та динамічні процеси в системі чоловічих імен м. Єлисаветграда 1796–1800 рр. Джерельною базою дослідження слугували метричні книги про народження місцевих православних церков. На основні зібраного фактичного матеріалу встановлено

репертуар чоловічих імен елисаветградців наприкінці XVIII ст. та на початку XIX ст.; з'ясовано статистичну організацію іменника, зокрема виявлено широковживані та маловживані наймення, проаналізовано їх рейтинг за частотою фіксації в метричних книгах; описано склад спільних для різних хронологічних зрізів імен, зокрема стійкі, переривчасті та разові наймення; простежено якісні й кількісні зміни окремих антропонімів; досліджено склад та особливості динаміки найуживаніших імен (частотної п'ятірки). Доведено, що склад особових імен містян щороку змінювався, проте 12 % антропонімів лишилися постійними його елементами впродовж п'яти років. Окрім цього, у системі особових імен виявлено групу найуживаніших онімів, з-поміж яких абсолютним лідером за кількістю носіїв є ім'я Іван. Більшість зафіксованих особових імен є маловживаними, оскільки були використані номінаторами лише один раз.

Ключові слова: чоловіче особове ім'я, динаміка іменника, широковживане ім'я, маловживане ім'я, найуживаніше ім'я.

Постановка проблеми. Вивчення динаміки регіональних іменників є актуальним напрямком ономастичних досліджень останніх десятиліть, оскільки дозволяє простежити кількісні та якісні зміни системи особових імен різних ареалів на широкому хронологічному тлі та скласти загальне уявлення про особливості функціонування та розвитку імен українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні активно досліджується репертуар особових імен мешканців м. Кам'янця-Подільського (Н. Розумяк), м. Роздільна (В. Селіванова), м. Іллічівська (Л. Шевчук), м. Тирасполя (М. Дружинець), м. Хмельницького (О. Горобець) тощо. Динамічні процеси в системі чоловічих та жіночих імен м. Кіровограда (Єлисаветграда) так само є предметом наукового інтересу.

Мета статті. Метою наукової розвідки є дослідження складу та динаміки особового іменника м. Єлисаветграда 1796–1800 рр. Для реалізації поставленої мети вважаємо за необхідне виконати такі завдання: установити репертуар чоловічих імен на матеріалі метричних записів 1796–1800 рр.; з'ясувати статистичну організацію іменника наприкінці XVIII ст., зокрема виявити широковживані та маловживані оніми; описати склад спільних для різних хронологічних зрізів імен та частоту їхнього уживання; простежити якісні й кількісні зміни окремих антропонімів; проаналізувати склад та особливості динаміки найуживаніших імен (частотної п'ятірки).

Виклад основного матеріалу дослідження. Джерельною базою дослідження слугували фонди Державного архіву Кіровоградської області, зокрема метричні книги про народження Церкви Покрови Пресвятої Богородиці (Ф. 345), Церкви на честь Володимирської ікони Божої Матері (Ф. 349), Церкви Знаменія Божої Матері (Ф. 353). Згідно з їхніми відомостями в період 1796–1800 рр. у м. Єлисаветграді Єлисаветградського повіту Херсонської губернії народилися 375 осіб чоловічої статі, що вдвічі більше, ніж у 1790–1795 рр. [2, с. 232]. Для їх іменування було використано 82 антропоніми. Із них 55 онімів уживалися елисаветградцями в першій половині останнього десятиліття XVIII ст.: *Авакум, Андрій, Антоній, Артемій, Афанасій, Борис, Василь, Гаврило, Григорій, Данило, Денис, Дмитро, Євтихій, Єміліан, Єфим, Захарій, Йосиф, Іван, Ігнатій, Іларіон, Ілля, Кирило, Корнилій, Кузьма, Леонтій, Лука, Матвій, Микита, Микола, Михайло, Мойсей, Никифор, Олександр, Олексій, Павло, Пантелеймон, Петро, Пилип, Платон, Полікарп, Прокопій, Роман, Сава, Семен, Сергій, Сила, Степан, Тимофій, Трохим, Федір, Федот, Феодосій, Хома, Яким, Яків.*

У другій половині десятиліття містяни, окрім уже зазначених, уживають також наймення *Аникій, Аркадій, Георгій, Герасим, Гордій, Демид, Дорофій, Євмен, Єлисей, Єремія, Зіновій, Карпо, Климент, Конон, Корній, Костянтин, Купріян, Лавр, Лазар, Лук'ян, Макар, Максим, Онисим, Онуфрій, Тарас, Тихон, Флор* (27 імен).

Водночас із іменника 1790–1795 рр. до репертуару чоловічих імен 1796–1800 рр. не потрапили такі чоловічі наймення, як *Ананій, Володимир, Давид, Євдоким, Євстрат, Євтропій, Каленик, Логвин, Марко, Меркурій, Назар, Наум, Панкратій, Севастіан, Терентій, Харитон* (16 онімів).

Розглянемо докладніше склад та особливості чоловічого іменника містян на кожному хронологічному зрізі.

Упродовж 1796 р. в актових книгах Церкви Покрови Пресвятої Богородиці та Церкви на честь Володимирської ікони Божої Матері м. Єлисаветграда реєстраторами зроблено 35 записів про народження хлопчиків. Фонд чоловічих особових імен на цьому хронологічному зрізі нараховує 21 номен: *Андрій, Артемій, Борис, Василь, Григорій, Данило, Дмитро, Єремія, Іван, Костянтин, Кузьма, Лавр, Макар, Михайло, Никифор, Онуфрій, Сергій, Степан, Тимофій, Федір, Федот, Флор*. Цього року елисаветградський іменник поповнили наймення *Єремія, Костянтин, Лавр, Макар, Онуфрій* і *Флор*. Їхня частка в межах місцевого іменника становила 29 %. Решта онімів уже фіксувалися на I–VI хронологічних зрізах і становлять основу іменного репертуару елисаветградців першої половини останнього десятиліття XVIII ст. [2, с. 237].

Позицію найуживанішого очікувано посідає ім'я *Іван*, носіями якого були 29 % усіх зареєстрованих у матеріалах немовлят чоловічої статі 1796 року народження. Частіше, ніж інші обиралися імена *Андрій* (3 носії / 9 %), *Василь* і *Костянтин* (2 носії / 6 %). Фактично вони витіснили лідерів минулих років [2, с. 236], зокрема оніми *Григорій* і *Тимофій* цього року мали лише по одному носію, а чоловічі наймення *Антоній* і *Павло* взагалі не зафіксовані в актових книгах 1796 р. Загалом група найуживаніших імен, до складу якої ввійшли чотири наймення (*Іван, Андрій, Василь, Костянтин*), обслуговувала майже 50 % хлопчиків, народжених цього року. Тож абсолютна більшість немовлят VII хронологічного зрізу є носіями одиничних імен: *Артемій, Борис, Григорій, Данило, Дмитро, Єремія, Кузьма, Лавр, Макар, Михайло, Никифор, Онуфрій, Сергій, Степан, Тимофій, Федір, Федот, Флор* (17 онімів).

1797 р. позначений початком діяльності Церкви Знаменія Божої Матері м. Єлисаветграда Єлисаветградського повіту Херсонської губернії. Відповідно на цьому хронологічному зрізі враховуємо записи трьох реєстраційних центрів міста. У них засвідчено факт народження 65 осіб чоловічої статі. Для іменування хлопчиків елисаветградські номінатори використали 33 антропоніми: *Андрій, Афанасій, Василь, Гаврило, Георгій, Григорій, Данило, Дмитро, Захарій, Іван, Ігнатій, Ілля, Кирило, Кузьма, Лук'ян, Максим, Микола, Михайло, Мойсей, Никифор, Олександр, Олексій, Пилип, Прокопій, Сава, Семен, Степан, Тихон, Федір, Федот, Хома, Яким, Яків*. У 1797 р. систему чоловічих імен м. Єлисаветграда поповнили наймення *Георгій, Лук'ян, Максим* і *Тихон*. Згідно з нашими підрахунками склад особового іменника оновився на 12 %, що є найнижчим показником з 1790 р. Інші 29 імен уже траплялися впродовж 1790–1796 р. [2, с. 237].

До групи широковживаних на VIII хронологічному зрізі потрапили такі особові імена: *Василь, Григорій, Данило, Дмитро, Захарій, Іван, Микола, Олексій, Прокопій, Семен, Степан, Федір, Яким*. Ці наймення обслуговували 69 % новонароджених елисаветградців у 1797 р. Традиційно найуживанішим іменем року є *Іван* (12 носіїв / 18 %). Другу позицію в рейтингу посідає антропонім *Григорій* (7 носіїв / 11 %). Зауважимо, що з початку десятиліття це ім'я неодноразово функціонувало як лідер з-поміж чоловічих імен, зокрема ще в 1793 р. воно було першим, а в 1794 р. – другим за уживаністю, але потім було витіснено іншими онімами. Третім у 1797 р. було наймення *Степан* (4 носії). У межах досліджуваного хронологічного періоду це ім'я не вирізнялося популярністю, а подекуди навіть не використовувалося номінаторами для іменування новонароджених хлопчиків (1793 р., 1794 р.). Проте цього року його було надано 6 % немовлят м. Єлисаветграда. На четвертому місці в 1797 р. визначаємо одразу два номени – *Василь* і *Дмитро* (3 носії / 5 %). Менш активними є імена *Данило, Захарій, Микола, Олексій, Прокопій, Семен, Федір, Яким* (2 носії / 3 %). Групу маловживаних склали 20 онімів: *Андрій, Афанасій, Гаврило, Георгій, Ігнатій, Ілля, Кирило, Кузьма, Лук'ян, Максим, Михайло, Мойсей, Никифор, Олександр, Пилип, Сава, Тихон, Федот, Хома, Яків* (1 носій).

1798 р. склад особового іменника м. Єлисаветграда представлений 44 чоловічими іменами: *Андрій, Антоній, Артемій, Борис, Василь, Гордій, Григорій, Данило, Дмитро, Дорофій, Євмен, Євтихій, Єміліан, Захарій, Іван, Карно, Корнелій, Кузьма, Лазар, Макар, Максим, Матвій, Микита, Михайло, Мойсей, Никифор, Олександр, Олексій, Онисим, Павло, Пантелеймон, Петро, Платон, Полікарп, Роман, Семен, Степан, Тимофій, Тихон, Трохим, Федір, Федот, Феодосій, Яків*. Їх носіями були 96 хлопчиків. У 1798 р. уперше в аналізованому антропоніміконі зафіксовані чоловічі імена *Гордій, Дорофій, Євмен, Карно, Лазар, Онисим*. Частка нових наймень складає 14 %. Решта онімів уже вживалися номінаторами на попередніх хронологічних зрізах.

Групу широковживаних імен сформували 20 онімів: *Андрій, Антоній, Василь, Григорій, Єміліан, Іван, Корнелій, Максим, Михайло, Мойсей, Олександр, Олексій, Павло, Петро, Семен, Стефан, Тимофій, Трохим, Федір, Яків*. Їх носіями були 72 хлопчики, що становить 75 %. Прикметною ознакою 1798 р. є зміна оніма-лідера. Згідно із записами в метричних книгах того року частіше за інші використовували ім'я *Павло* – 8 фіксацій (8,3 %). Звертаємо увагу також на той факт, що в п'яти випадках ім'я присвоювалося новоствореною Церквою Знаменія Божої Матері. Інші місцеві церкви вживають онім *Павло* значно рідше, на користь чого свідчать метричні записи попередніх двох років, коли не було зафіксовано жодного хлопчика з таким ім'ям. Другим за кількістю носіїв у 1798 р. є ім'я *Іван* (7 осіб / 7 %), третім – *Петро* (6 осіб / 6 %). Щодо останнього, то так само частіше його використовувала Церква Знаменія Божої Матері – 4 фіксації із 6-ти, тоді як інші дві церкви не вживали його впродовж трьох попередніх років.

Четверте місце поділили два антропоніми з однаковою кількістю носіїв – *Василь* і *Степан* (5 носіїв / 5 %). Обидва посідали високі позиції в рейтингу 1797 р. Чотири рази в 1798 р. номінатори використовували звичні для Єлисаветграда чоловічі імена *Андрій, Григорій* та *Семен* (4 % носіїв). За кількістю фіксацій їм поступаються наймення *Максим, Михайло, Мойсей, Олександр, Федір* (3 носії / 3 %). До групи найуживаніших чоловічих імен 1798 р. увійшли також такі, що мають лише двох носіїв (2 %), а саме: *Антоній, Єміліан, Корнелій, Олексій, Тимофій, Трохим, Яків*.

Статус маловживаних здобули наймення *Артемій, Борис, Гордій, Данило, Дмитро, Дорофій, Євмен, Євстихій, Захарій, Карпо, Кузьма, Лазар, Макар, Матвій, Микита, Никифор, Онисим, Пантелеймон, Платон, Полікарп, Роман, Тихон, Федот, Феодосій* (1 носій).

Метричні книги 1799 р. містять відомості про 76 новонароджених хлопчиків. Для їх іменування було використано 43 оніми. Новаціями хронологічного зрізу були такі антропоніми, як *Аникій, Аркадій, Герасим, Єлисей, Зіновій, Конон, Корній*. У відсотках їх кількість сягає 16,3 %.

Традиційно найактивніше впродовж року використовували онім *Іван*. Загалом зареєстровано 6 немовлят з цим іменем (8 % носіїв). Значно частіше порівняно з попередніми роками в місті обирали наймення *Данило* (5 носіїв / 7 %). Третю позицію за кількістю вживань розділили чоловічі імена *Василь, Григорій* і *Михайло* (4 носії / 5 %). Порівнюючи їх рейтинг з минулим роком, спостерігаємо відносну стійкість – від 3 % до 5 %. Натомість зменшилася кількість уживань імен *Петро* та *Степан*. У 1799 р. разом з іменем *Яків* вони посіли четверте місце (3 носії / 4 %). Лише двічі на цьому хронологічному зрізі зафіксовані антропоніми *Андрій, Антоній, Ігнатій, Ілля, Леонтій, Павло, Трохим, Федір, Феодосій* (3 % носіїв). Зауважимо, що з-поміж них опинилося ім'я-лідер 1798 р. *Павло*, кількість уживань якого зменшилася з 8 % до 3 %.

Групу маловживаних онімів сформували 26 чоловічих імен: *Аникій, Аркадій, Артемій, Герасим, Денис, Дмитро, Єлисей, Зіновій, Іларіон, Карпо, Конон, Корній, Кузьма, Лука, Максим, Матвій, Микола, Мойсей, Олексій, Онуфрій, Роман, Сила, Тимофій, Тихон, Федот, Хома* (1 носій).

Останній аналізований хронологічний зріз репрезентують 46 антропонімів: *Авакум, Андрій, Афанасій, Борис, Василь, Гаврило, Георгій, Герасим, Григорій, Данило, Демид, Дмитро, Єлисей, Єфим, Захарій, Йосиф, Іван, Ігнатій, Ілля, Кирило, Климент, Купріян, Лука, Максим, Микита, Михайло, Мойсей, Олексій, Павло, Пантелеймон, Петро, Пилип, Полікарп, Проконій, Роман, Сава, Семен, Сергій, Стефан, Тарас, Тимофій, Трохим, Федір, Федот, Феодосій, Яків*. Їх носіями в 1800 р. були 103 новонароджені хлопчики. Абсолютну більшість імен номінатори вже використовували впродовж 1790–1789 рр., виняток становлять оніми *Демид, Климент, Купріян* і *Тарас*, які зафіксовані в метричних книгах місцевих православних церков уперше. Отже, у 1800 р. іменник оновився лише на 9 %.

До групи широковживаних імен зараховуємо 25 чоловічих імен: *Авакум, Андрій, Афанасій, Василь, Гаврило, Герасим, Григорій, Данило, Дмитро, Іван, Ілля, Максим, Микита, Михайло, Мойсей, Олексій, Павло, Петро, Сава, Семен, Сергій, Степан, Тимофій, Федір, Яків*. У 1800 р. вони обслуговували 80 % усіх новонароджених чоловічої статі.

Незмінним лідером за кількістю вживань є ім'я *Іван* (15 носіїв / 15 %). Друге місце в рейтингу посідає онім *Василь* (8 носіїв / 8 %). Ім'я *Григорій* є третім за частотністю (5 носіїв /

5 %). Рідше вживається наймення *Афанасій* (4 носії / 4 %). Вісім чоловічих імен використовувалися тричі в 1800 р., зокрема такі, як *Андрій, Ілля, Микита, Михайло, Петро, Степан, Федір, Яків* (3 % носіїв). Двох носіїв мають особові імена *Авакум, Гаврило, Герасим, Данило, Дмитро, Максим, Мойсей, Олексій, Павло, Сава, Семен, Сергій, Тимофій* (2 %).

Маловживаними в 1800 р. були оніми *Борис, Георгій, Демид, Єлисей, Єфим, Захарій, Йосиф, Ігнатій, Кирило, Климент, Купріян, Лука, Пантелеймон, Пилип, Полікарп, Проконій, Роман, Тарас, Трохим, Федот, Феодосій* (1 носій).

Вивчення динаміки іменної системи шляхом кількісного та якісного аналізу її складу передбачає докладний опис та порівняння п'ятірки (а в деяких випадках – четвірки) найуживаніших імен, виокремлених на кожному хронологічному зрізі. У результаті аналізу зібраних матеріалів було виявлено, що до групи найуживаніших імен належали: у 1796 р. – *Іван, Андрій, Василь, Костянтин*; у 1797 р. – *Іван, Григорій, Степан, Василь і Дмитро*; у 1798 р. – *Павло, Іван, Петро, Василь і Степан*; у 1799 р. – *Іван, Данило, Василь, Григорій і Михайло*; у 1800 р. – *Іван, Василь, Григорій, Афанасій*. Узагальнюючи наші спостереження, констатуємо, що лідером за кількістю вживань у метричних книгах є ім'я *Іван*, яке очолювало рейтинг антропонімів на чотирьох зрізах. Другим уважаємо чоловіче ім'я *Василь*, яке не вибувало з п'ятірки найуживаніших онімів упродовж 1796–1800 рр., проте жодного разу не було першим за кількістю носіїв. Тричі до складу цієї групи належало ім'я *Григорій*, тож зараховуємо його до трійки онімів-лідерів. Четверту позицію посідає наймення *Степан*, зафіксоване серед найуживаніших двічі. Решта особових імен функціонували як найуживаніші лише один раз. Це такі оніми, як *Андрій, Костянтин, Дмитро, Павло, Петро, Данило, Михайло, Афанасій*.

Однією з важливих складових кількісного аналізу будь-якого іменника є визначення питомої ваги частотної п'ятірки (четвірки) відносно всієї кількості зафіксованих особових імен, тож уважаємо за доцільне систематизувати отримані показники. Так, у 1796 році група найуживаніших імен обслуговувала 50 % усіх новонароджених хлопчиків, у 1797 р. – 45 %, у 1798 р. – 31 %, у 1799 р. – 30 %, у 1800 р. – 32 %. Зменшення питомої ваги найуживаніших імен свідчить про поступове розширення спектру чоловічих особових імен, які використовувалися для іменування новонароджених м. Єлисаветграда.

Аналізуючи статистичну організацію елисаветградського іменника 1796–1800 рр., виокремлюємо також: 1) стійкі імена – імена, що трапляються в усіх аналізованих зрізах; 2) переривчасті імена – трапляються в кількох різних зрізах; 3) разові імена – імена, зафіксовані лише в одному з аналізованих зрізів [1, с. 122].

Результати наших спостережень засвідчують, що більшість чоловічих імен були використані номінаторами лише один раз упродовж п'яти років. Зокрема зафіксовано 31 такий онім: *Авакум, Аникій, Аркадій, Гордій, Демид, Денис, Дорофій, Євмен, Євтихій, Єміліан, Єремія, Єфим, Зиновій, Іларіон, Йосиф, Климент, Конан, Корнилій, Корній, Костянтин, Купріян, Лавр, Лазар, Леонтій, Лук'ян, Онисим, Платон, Сила, Тарас, Флор, Яким*. Їх частка складає 38 %.

У групі переривчастих імен найбільш чисельною є підгрупа онімів, зафіксованих у матеріалах двічі. Усього маємо 22 таких імені (27 %): *Антоній, Афанасій, Гаврило, Георгій, Герасим, Єлисей, Карпо, Кирило, Лука, Макар, Матвій, Микита, Микола, Олександр, Онуфрій, Пантелеймон, Пилип, Полікарп, Проконій, Сава, Сергій, Хома*. На трьох зрізах із п'яти аналізованих трапляються 13 чоловічих імен (16 %): *Артемій, Борис, Захарій, Ігнатій, Ілля, Никифор, Павло, Петро, Роман, Семен, Тихон, Трохим, Феодосій*. Значно менше фіксуємо переривчастих імен, що використовувалися номінаторами впродовж чотирьох років. Нами виявлено лише 6 таких антропонімів (7 %): *Кузьма, Максим, Мойсей, Олексій, Тимофій, Яків*. Загалом частка переривчастих імен у межах досліджуваного іменника складає 50 % (41 онім).

Групу стійких репрезентують 10 чоловічих імен, які становлять основу місцевого іменника 1796–1800 рр.: *Андрій, Василь, Григорій, Данило, Дмитро, Іван, Михайло, Степан, Федір, Федот*. Їх частка складає 12 % і засвідчує кількісне переважаєння стійких імен над такими, що вживалися номінаторами лише на чотирьох зрізах.

Порівнюючи одержані узагальнені показники, підсумовуємо, що половину елисаветградського іменника 1796–1800 рр. складають оніми, що використовувалися для

іменування новонароджених від двох до чотирьох разів упродовж п'яти років. Наймення, що були обрані лише один раз за цей період становлять 27 %, тоді як постійний репертуар складають лише 12 % онімів.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, чоловічий іменник м. Єлисаветграда 1796–1800 рр. має низку особливостей, які репрезентовані його кількісними та якісними показниками. Одержані результати можуть бути використані в подальшому для порівняльного аналізу системи особових імен м. Кіровограда (Єлисаветграда) інших хронологічних періодів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : [учеб. пособие для пед. ин-тов] / В. Д. Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
2. Черноус О. В. Динаміка особового іменника м. Кіровограда наприкінці XVIII ст. / О. В. Черноус // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 13 / [редкол. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін.]. – Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. – С. 231–237.

Черноус О. Динамические процессы в системе мужских имен г. Кировограда 1796–1800 гг.

В статье проанализированы состав и динамические процессы в системе мужских имен г. Елисаветграда 1796–1800 гг. Источниковой базой исследования являются метрические книги о рождении местных православных церквей. На основе собранного фактического материала был определен репертуар мужских имен елисаветградцев в конце XVIII в. и в начале XIX в.; описана статистическая организация имени существительного, в частности выделены часто используемые и редко используемые мужские имена, проанализирован их рейтинг в соответствии с частотой фиксации в метрических книгах. Также в работе описывается состав общих для различных хронологических срезов имен, в том числе устойчивые, прерывистые и разовые имена; прослеживаются качественные и количественные изменения отдельных антропонимов; исследуются состав и особенности динамики употребляемых имен (частотной пятерки). Доказано, что состав личных имен горожан ежегодно менялся, однако 12 % антропонимов оставались постоянными его элементами в течение пяти лет. Кроме этого, в системе личных имен была определена группа наиболее употребляемых онимов, среди которых абсолютным лидером по количеству носителей является имя Иван. Большинство личных имен являются малоупотребительными, поскольку были использованы номинаторами только один раз.

Ключевые слова: мужское личное имя, динамика имени существительного, частое имя, редкое имя, наиболее частое имя.

Chornous O. Boy's First Names Dynamics in Kirovohrad in 1796–1800.

In this article we analyze the structure of names' system and the dynamics of first names chosen for naming newborn boys in Yelysavethrad in 1796–1800. As the source of data the registers of the birth of local Orthodox churches were used. The work presented here has a several goals. The first one is to define all first names given to boys born in Yelysavethrad in the end of the 18th and in the early 19th century. The second goal is to describe the statistical organization of first names' system and to represent all common and rare baby names. Additionally, the article characterizes the set of first names at each chronological period, including persistent, intermittent and single names. It was also shown qualitative and quantitative changes of some first names as well as peculiarities and dynamics of the most frequent names. It was proved that the structure of personal first names' system in Yelysavethrad was changed every year, but 12% of first names remained constant for five years. According to the results of the research it was described the group of the most frequent first names, including the post popular name Ivan. Most recorded first names belong to the group of rare names because they were used only once in 1796–1800.

Key words: boy's first name, dynamics of first names' system, common name, rare name, the most frequent names.

Тетяна Швидкова
(Глухів)

УДК 811.161.2' 373

НАЗВИ НЕВОЛОКНИСТОЇ ЧАСТИНИ СТЕБЕЛ ПРЯДИВНИХ РОСЛИН В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті на основі фактичного матеріалу, виявленого в різних джерелах – писемних пам'ятках, говірках, історичних та сучасних лексикографічних працях, етнографічних описах, творах класиків української літератури, – досліджено назви твердих залишків льону й конопель після їх первинної обробки (биття, м'яття, тіпання) в українській мові, визначено семантичні та структурно-морфологічні особливості таких лексем, як: *костриця, костра, паздір, терміття* тощо. У ході дослідження подано історичний коментар формування ткацької термінології, прослідковано етимологію, першу писемну фіксацію та проведено системний аналіз досліджуваних слів на синхронічному та діахронічному зрізах. Дослідження виконано на східнослов'янському мовному тлі, що дало можливість глибше проникнути у проблему й зробити ймовірні висновки.

Ключові слова: *ткацтво, льон, коноплі, походження, лексичне значення, діалектизми.*

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної української науки є впорядкування термінології та номенклатури різних галузей науки і техніки. У зв'язку з цим необхідним є історичне вивчення терміносистем, оскільки воно дає можливість з'ясувати закономірності розвитку тієї чи іншої групи лексики. У нашому дослідженні ми зупинимось на окремій лексико-семантичній групі слів, пов'язаній з ткацтвом.

Одне з центральних місць у ткацькій термінології української мови посідає підготовчий етап або цикл робіт, пов'язаних з обробкою конопель та льону. Під час первинної обробки (м'яття, биття й тіпання) стебел льону та конопель від волокна відокремлюються внутрішні тверді неволокнисті частинки, які в українській мові мають декілька синонімічних назв: *костриця, паздір, терміття*. Твердими залишками з льону та конопель користувалися як паливом, для мощення доріг, засипання ярів тощо; шляхом хімічної обробки отримували технічну целюлозу; у наш час їх пресують у пластини різної величини та форми і виготовляють високоякісні меблі [35, с. 289, 291].

Відомості про назви неволокнистої частини стебел прядивних рослин фіксовані давніми пам'ятками, історичними та сучасними лексикографічними працями, є важливими для вивчення історії української мови та культури. В україністиці актуальним є вивчення окремих лексико-семантичних груп слів, адже семантична реконструкція лексичних одиниць – один із фундаментальних напрямів історико-лексикологічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомим внеском у визначення походження та етимологічних зв'язків ткацької лексики, пов'язаної із твердими залишками льону та конопель після первинної обробки, стало дослідження О. Трубачова «Ремесленна термінологія в славянських языках: Этимология и опыт групповой реконструкции», присвячене огляду народної текстильної лексики окремих слов'янських мов та реконструкції давньої слов'янської термінології.

Чималий внесок у вивчення даної проблематики зробили діалектологи (Н. Венжинович, В. Василенко, В. Ващенко, Г. Добролюжа, П. Лисенко, А. Москаленко, М. Никончук, І. Ніколаєнко, М. Онишкевич, П. Пиртей, Ю. Піпаш, Є. Шевченко), у працях яких зібрана і проаналізована ткацька термінологія різних періодів і різних районів України, а також етнографи (О. Боряк, Я. Головацький, Н. Лебедева, О. Никорак, С. Сидорович та ін.), які досліджували реалії народного ткацького промислу, форми його організації, техніку виробництва та назви залишків після первинної обробки рослин тощо, що є об'єктом нашого лінгвістичного дослідження.

У статті ставимо за мету простежити формування в українській мові назв неволокнистих частин стебел прядивних рослин (льону та конопель), що залишаються у вигляді дрібних колючих трісочок під час попередньої обробки цих рослин. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: прослідкувати етимологію досліджуваних слів, першу писемну